

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. 356. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm03-shoot-idm140319425291360/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Bind Side 227 Linje 32 og Side 228 Linje 15]; staderede til at begynde med forskellige filosofiske Skoler. „Da det syntes ham, at Mening stod mod Mening, og alt var usikkert, kastede han sig over Studet af Naturen og Mennesket. Han fulgte med paa Alexander den Stores Tog gennem Asien. Men alt bidrog kun til at fylde ham med Overbevisningen om det tilværendes Mangfoldighed og Umuligheden af at komme til en udtømmende Erkendelse deraf. Det er Livets Mangsiddethed, som skaber hans Skepsis, og hans Lære har derfor en stor Betydning for den empiriske [erfaringsmæssige] Forstø, der stadig søger nyt Materiale og ikke slaar noget fast som absolut og udtømmende undersøgt. „Som Trøerens Bløde fødes og dø, saaledes opstaar og forgaar de dødeliges Meninger“. Men Pyrrhons Skepsis gaar langt dybere end til at grunde i Mangfoldigheden og Røgdømmen af Erkendelsens Genstande; den bygger paa Erkendelsens Natur, der synes Pyrrhon at rumme en Antinomi [Selvmodsigelse]. Erkendelse er istet, naar den ikke er absolut, men en absolut Erkendelse kan ikke naas. Heller ikke det kan erkendes, at Erkendelsen er umulig, thi det vilde jo selv være en absolut Erkendelse. Opgaven for den vise bliver derfor at afholde sig fra faste Meninger. Denne Erkendelsesteori faar en praktisk Rættevidde, som hænger sammen med den græske Filosofis hele Tendens gennem Visdommen at vinde Sjælefred og at opfatte Sjælefred som Sindets Uforstyrrelighed af Livets forskellige Tilskikkelser.“ (C. N. Starcke.)

Kalanus (i græsk Form: Kalanos): hvad der historisk vides om ham, er meddelt ovf. Side 346—48.

Thais og Leda, græske Heterer. — Heterer (vgl. „Verinde“) kaldtes i Oldtidens Grækenland de Kvinder, der levede i frit Kærlighedsforhold til Mænd, og som ofte, i Modsætning til de gifte Koner, udmærkede sig ved Aand og Dannelse. — Thais fra Athen var en af Oldtidens berømteste og skønneste Heterer, fulgte Alexander paa Toget gennem Asien og skal under et Drikkelag have forledt ham til at stikke Ild paa Persernes gamle Kongeborg i Persopolis [se Side 107 Linje 1 med Anm.]; efter Alexanders Død ægtede hun Kong Ptolemæus I af Ægypten [Side 150 Linje 10 med Anm.], hvis Eiskevinde hun tidligere havde været, og fødte ham 2 Sønner og 1 Datter. — [Leda, et, navnlig i Mytologien, iske ualmindeligt græsk Kvindenavn.]

Side 50 Linje 15: *Handlingen foregaar i Pasargadæ i Persien*]. Pasargadæ var i Oldtiden Persiens gamle Residensstad, grundlagt af Cyrus [Anm. til Side 110 Linje 33] og indeholdende hans Grav; liggende ikke langt fra Persepolis. [Naar P.-M. henlægger Handlingen for sit Drama til Pasargadæ, er han i Overensstemmelse med Geografen Strabo, der lader Kalanus bestige Banet i Pasargadæ (Arrian synes at angive Byen Susa som Stedet); men denne Overensstemmelse er ikke noget Bevis for, at P.-M. har læst Strabo, da ogsaa Bohlen lader Tildragelsen foregaa i Pasargadæ.]

Side 51 Linje 4—5: *Hil dig i din Opgangs guldne Pragt, ! Bone Lys!* sml. Bohlen I 139: „Als höchste Gottheit gilt die Sonne, deren Dienst im Indien niemals aufgehört hat; noch gegenwärtig empfängt sie, wie im Alterthume, bey dem Aufgange das Homaopfer.“ [Hvad der forstås ved Homaopfer, forklæres i Anm. til Side 51 Linje 22.]

Side 51 Linje 9: *Bramas Tjener*] Brahma eller Brahman kaldes den højeste Gud hos Inderne. „Als mythische Gottheit führt die Sonne der Namen Brahman (der Leuchtende)“ (Bohlen I 139).

Side 51 Linje 17: *ætherklare*] Æther kaldes det fine Stof, som fylder Verdensrummet.

Side 51 Linje 22: *Maaneplantens Saft*] Maaneplanten, *Asclepias acida*; dens indiske Navn er Soma; dens Saft plejede man at drikke. „Dieses Trinken ist eine höchst heilige Handlung, und der Name Somapas (Somatrinker) steht geradezu für einen Religiösen; es geschah besonders bey dem

wichtigsten Opfer (homa, d. i. Opfer) an die Sonne bey deren Aufgange" (Bohlen I 270).

Side 51 Linje 31: *ned til Flodens Bolge nu jeg vandrer* sml. Bohlen I 268: „ein wesentlicher Punkt bey aller gotte-dienstlichen Handlungen ist die religiöse Reinigung. Bey jedem Tempel sind zu diesem Behufe heilige Budstellen (tirchâni) aagelegt, in denen, wenn kein heiliger Fluss oder kein Zusammenfließen zweier Ströme, welches besonders hoch gehalten wird, in der Nähe war, ein jeder täglich einige Male baden muss".

Side 52 Linje 7: *Indusfloden* den vestlige af Indiens store Floder, der i Retning nord-syd løber ud i det arabisk-persiske Hav. Det var i Aaret 326, at Alexander paa Tilbagetogtet fra det indiske Felttog sejlede ned ad Indusfloden.

Side 52 Linje 9: *Hymner* [græsk] „Lovsange".

Side 52 Linje 13: *sine Lotus-Bines Straaler* Lotus (latin; græsk: *Lotos*) er Navn paa Planter af Aakandefamilien, der hos Inderne var hellige: „dem Indier ist der Lotus Alles in Allem: nichts ist so häufig in seinen alten Schriften als die Vergleichung des Auges (padmalo chana), des Leibes (pundarikodara) und jeglicher Körperønskel til der Lotusblume" (Bohlen I 194).

Side 52 Linje 44 — Side 53 Linje 2] sml. Bohlen I 166—67: „die Gottheit har dadurch sich der schwachen Sterblichen erbarnt, dass sie zu verschiedenen Malen in irdischen Gestalten auf die Erde herabgekommen, um eine Offenbarung und ein Gesetz zu geben, welches zur Richtschnur des Handelns dienen könne".

Side 53 Linje 5—10] sml. Bohlen I 213 f. (Side 214: „gewöhnlich findet sich die Vorstellung, dass die Gottheit von einer irdischen Jungfrau sich zeugen lassen").

Side 53 Linje 17: *den hvide Ganger* sml. Bohlen I 234: „Die zehnte Erscheinung der Gottheit, under dem Nahmen Kalki, ist noch zukünftig; sie wird på einem weissen Rosse kommen, um die Menschen von ihrer Sünde zu befriiden und alle Laster gånzliche zu tilge".

Side 54 Linje 16: *Ganges* Indernes hellige Flod, løber fra vest mod øst og falder ud i Havet mellem For- og Bagindien.

Side 55 Linje 18: *Vellyst* her i den gamle Betydning: Glæde (nu kun om kónslig Nydelse); sml. Holberg 1748 („Epistola 41"): „Jeg tør sige, at de smaa Kiøbstæd-Folk ere end større Jurister end Politici. Jura er deres Hoved-Studium og største Vellyst"; Wessel 1772 („Kierlighed uden Strømper"): „Min Smil din Vellyst var, og mine Vink din Lov"; Baggisen 1792 („Labyrinth"): „Hvilken Vellyst, at see Broderen omfavne sin Broder! men — Hvilken Salighed, — at see Nationer favne hinanden!"

Side 56 Linje 18: *ved Zeus* alm. græsk Ed; Zeus er den øverste Gud i den græske Mytologi.

Side 56 Linje 27: *til Skind du axled* a: tog Kappen paa; Udtrykket er meget alm. i de gamle danske Folkeviser og er derfra optaget i moderne poetisk Sprog; betyder egl.: begge Skindkappen over Skuldrene (Axel = Skulder).

Side 56 Linje 28: *Persopolis* Hovedstaden i det gamle persiske Rige; ødelagdes 330 af Alexander den Store; ørønde er der pragtfulde Ruiner tilbage.

Side 58 Linje 36: *Satrap* det græske Navn paa de gammelpersiske Stattholdere eller Vicekonger.

Side 60 Linje 4: *Pardikkas* en af Alexanders Feltherrer; blev efter Alexanders Død Rigsforsander, men dræbtes 321 af sine Soldater under et Tog mod Kong Ptolemæus af Ægypten.

Side 60 Linje 14—15: *Kongens Daad, | Da Speiderne ham bragte Vand*

i *Hjelmen*] Episoden fortælles hos Arrian (Anab. 6, 26), med hvis Beretning P.-M.'s Vers saa temmelig stemmer overens.

Side 60 Linje 19: *qvælt af Tørsf*] kvæle = plage, pine, or Laanørd fra Tysk, endnu alm. paa P.-M.'s Tid men senere ganske forsvundet af Sproget; sml. Holberg 1720 („Pedors Pears“): „Fogdinden midlertid man saae sig meget qvæde | Og af U-rolighed hvert Øyeblik at tielle“; Oehlenschläger 1807 („Baldur hin Gode“): „Saa tal; men qvælt med Forekastelser mig el!“; Oehlenschläger 1823 („Tordenskjold“): „Jeg har for eder kastet intel Garn, | Thi qvælt mig ei med KierEghedens Bøn“.

Side 61 Linje 3: *Og dømmes, som en ægte Athenienser*] 3: som et Hovedstadsmandsmand: hurtigt og overfladisk.

Side 61 Linje 6: *At du har hjemme Norden for Boetien*] 2: er en grov og plump Bondeskarl. Boetien hed et Landskab i Mellem-Grækenland, hvis Indbyggere hos Athenienserne havde Ord for at være plumpe og lidet begavede (de var Oldtidens „Malboer“).

Side 61 Linje 9: *kun!*] ligesom i 2det Bind Side 345 Linje 23 = snedig, listig.

Side 61 Linje 19: *Antkenor*] et ikke nalm. græsk Mandsnavn.

Side 63 Linje 23: *Leonnatos*] af makedonisk Fyrsteslægt, en af Alexanders Feltherre, udmærkede sig særlig under Kampene i Indien, faldt i Kamp 322 f. Kr.

Side 66 Linje 16: *moret og sørgelig er Kædens Lod* o. s. v.] sml. Bohlen II 156: „Die Wittve wurde in eine hülflose Lage versetzt . . . Die Wittve soll in stetem Andenken an ihren Gatten als Büsserin eines eingezogenen und strengen Wandels sich befeissigen; sie hat keinen Antheil mehr an der Kindererziehung und muss nothwendig der schweren Pönitentz erliegen, da sie alles Ansehens, alles Schutzes, alles Schmuckes, und selbst der Haupthaare beraubt wird“.

Side 67 Linje 38: *Olympen*] Bjærg i Landskabet Thessalien (Nord-Grækenland), i den græske Mytologi Guderens Hellig.

Side 67 Linje 40: *Homer*] Grækenlands og overhovedet den europæiske Oldtids ældste og berømteste Digter, Iliadens og Odysseens „Forfatter“. -- Alexander var en stor Beundrer af Homer. „Han førte stadig med sig — fortæller Plutarch — Iliaden, som han baade holdt for og kaldte en Vejviser i Kriegerdygtighed, i en Afskrift, som Aristoteles havde rettet; efter hvad Onest-Eritus fortæller, havde han den bestandig tillige med en Dolk liggende under sin Hovedpuke“.

Side 69 Linje 31: *Kuid*] om Formen se Anm. til 1ste Binds Side 433 Linje 7.

Side 69 Linje 6—12] bygget over følgende Sted hos Bohlen I 168: „Was kann, heisst es im Veda, >die Welt für Freude gewähren, wo Alles sich verschlimmert! Könige sind gestürzt, Ströme versiegt, Berge versunken, der Pol selbst hat seinen Ort verändert, Sterne sind aus ihrer Bahn gewichen, die ganze Erde ward durch eine Fluth heimgesucht, und die Geister sind vom Himmel geschleudert worden“.

Side 69 Linje 32—33: *Og paa Materien sig kun kan hosene | Ved Qual og Smerte, som den selv maa dele*] sml. Bohlen I 167: „Der gefühlvolle Inden, der kein Insekt tööten mag, ist unmenschlich gegen sich selbst, weil er eben so leicht aus seiner Ansicht folgert, dass jedwede Qual nur die Materie treffe, und gegen diese grausam zu seyn, in manchen Fällen eine Wohlthat sey“.

Side 70 Linje 16: *Skyggeripe*] ifølge den græske Opfattelse førte de døde i Døderiget en tristestløs og glædesløs Skyggeafværelse, der er en Afspæling af deres Liv paa Jorden.

Side 70 Linje 18: *Høllens Klagensang i Underverdenen*] der sigtes til Homers Odysseens 11te Sangs Vers 490—91 (Anm. til 1ste Binds Side 293 Linje 40—44).

Side 71 Linje 16: *Parcorne*] det latinske Navn paa Skæbnegudinderne i den græsk-romerske Mytologi; de er tre i Tal: den ene spinder Menneskets Livsraad, den anden bestemmer dens Lærgde, den tredje klipper Traaden over.

Side 72 Linje 43: *mit Syn*] nu: Synet af mig; om den hyppige (sml. særlig Side 137 Linje 25—30) Brug hos P.-M. af Ejeform eller Ejstedsord i Stedet for Forholdsord se Anm. til 1ste Binds Side 119 Linje 18.

Side 74 Linje 24: *Arstipp*] græsk Filosof i det 4de Aarh. f. Kr. „Hans Karakter var Verdensmandens, let og behagelig i Omgang, nydelsessyg og skeptisk overfor al, hvad der paalægger Mennesket Selvfornægtelse og Karakterstyrke“. (C. N. Starcke.)

Side 74 Linje 25: *Plato*] Oldtidens berømteste Filosof, Sokrates' Ven og Discipel; † 347 f. Kr.

Side 75 Linje 25: *Tartarus*] omtrent = Helvede; Pinesstedet i den græske Mytologis Dødsrige (sml. Anm. til 1ste Binds Side 94 Linje 16).

Side 75 Linje 38: *Maja*] ifølge indisk Verdensanskuelse Personlighedsdelen af Skinnet, Blændværket, det illuseriske; sml. Anm. til Side 81 Linje 4.

Side 75 Linje 40: *Apelles*] Oldtidens berømteste Maler, † 308 f. Kr.; en Tid Hofmaler hos Kong Philip af Makedonien og højlid beundret af Alexander den Store; af hans Malerier, der alle er gaaede til Grunde, nævnes blandt de ypperste: Kærlighedsgudinden, stigende nogen op af Havet (sml. Anm. til Side 85 Linje 24), og flere Portrætter af Alexander den Store.

Side 76 Linje 3: *Tyvegudens Moder*] ogsaa Tyvene havde deres Gud i den græsk-romerske Mytologi, det var Hermes [Anm. til 1ste Binds Side 86 Linje 1]; Himmelduden Zeus avlede ham med Maja, en Datter af Atlas [Anm. til 1ste Binds Side 176 Linje 29].

Side 76 Linje 18: *Chaos*] (græsk) det umaadeelige tomme Rum, der existerede før Verden skabtes.

Side 77 Linje 45: *Sax kør mig, Kjære!*] P.-M. lader Kalanus med Forkærlighed bruge „Kjære“ i Tiltale; det er sikkert en Genklang af Böhlers Ord I 288 om Kalanus, at han „von seiner gewöhnlichen Anrede mit Kalyana, O Lieber (Plutarch fasst es, dass er *kaké* [kale] statt *kalre* [kalre] gesagt [se osv. Side 216]) den Namen Kalanus erhalten hatte“.

Side 78 Linje 18: *Budet: kjend dig selv*] Indskrift paa Apollotemplet i Delphi (Midt-Grækenland).

Side 79 Linje 4—5: *Horðan er Verden bygget . . . Der et Oven, Midten og et Nøden*] sml. Böhler I 173—74: „Es zerfällt diese wandelbare Sinnenwelt in drey Regionen, oder drey Welten (Trailokya), nach den drey Dimensionen des Raumes: unten, mitten und oben, und in diesen Regionen sind vierzehn Ordnungen von Wesen vertheilt, nach dreyen Grundkräften (Traigunya) oder Qualitäten, durch welche die Natur operirt“, — Med Linje 14—21 maa sammenholdes Böhler I 174.

Side 81 Linje 4: *Maja fra det gamle Chaos stammer* o. s. v.] sml. Böhler I 161: „In einer Stelle des Veda, wo von der Schöpfung gehandelt wird, heisst es, dass anfänglich kein Seyn und Nichtseyn, sat und asat gewesen, sondern das grosse Es (tat) oder Brahma sich erst selber zum Seyn manifestirt habe, während die Mâyâ oder Täuschung rings um ihn in gestaltlosem Nebel als asat oder nonens gehangen habe; indem aber nun so das Urwesen in dem Spiegelglanze der Mâyâ sich selbst anzuschauen begann, ward durch diese seine Contemplation die Finsterniss (tamas) getheilt und die Liebe (âmas) in seinem Gemüthe eine productive Schöpferkraft“.

Side 83 Linje 38—39: *et du nyder | Af noget Levende den mindste Bid*] sml. Böhler II 162: „von jeher erhielten sich die Entsagenden und alle, welche den Ruf einer besondern Heiligkeit zu erwerben trachteten, der zusam-

mengesetzten Speisen und lebten, wie es auch Megasthenes angebt, von Kräutern und Früchten; eine Stelle des Mahabharata verabscheut den Genuß des Fleisches auf's höchste". — Om Nydelsen af Vin smæld. 164 ff.

Side 84 Linje 11: *Keos-Vein*] Den Keos (nu: Tzia), en af Kykladerne i Ægeerhavet, var i Oldtiden bekendt for sin Vin.

Side 84 Linje 12: *Olynthor*] Vin fra Olynth, By paa Halvøen Chalkidike ved Makedoniens Sydgrænse.

Side 84 Linje 14: *Griffen*] Grækerne benyttede Vøxtavler til Brevskrivning, og man skrev med Metalgriffel paa dem; ved Forsendelsen lagdes de sammen to og to med Indersiderne mod hinanden.

Side 84 Linje 18: *Aleopatra*] Alexanders ældre Søster, myrdet 308 f. Kr.

Side 84 Linje 19: *Antipater*] en af Philip af Makedoniens mest erfarne og betroede Føltherrer; f. ca. 400 f. Kr.; blev, mens Alexander drog mod Persien, som hans Stedfortræder og Stattholder tilbage i Makedonien og overvandt heldig de Grækere, der prøvede paa at løsrive sig; blev 321 Rigsforstander for Alexanders Søn; død 319 f. Kr.

Side 84 Linje 23: *Aristoteles*] Oldtidens og en af Verdens mest omfattende Videnskabsmænd; f. 384 f. Kr.; opholdt sig 343—335 ved det makedoniske Hof som Alexander den Stores Lærer; død 322 f. Kr.; lærtes i Oldtiden som Forfatter til mellem 400—1000 forskellige Skrifter over Filosofi, Naturvidenskab, Matematik og Politik; øvede hele Middelalderen igennem overordentlig Indflydelse paa det kristne Europas Videnskab.

Side 84 Linje 27: *Fovlen*] (latin) et Strafferedskab af Træ med en rund Klump i den ene Ende (brugtes i danske Stoler til henimod Slutningen af det 18de Aarh.).

Side 84 Linje 34: *sin Naturhistorie*] som Naturhistoriker var Aristoteles banebrydende ved at indføre den erfaringsmæssige Behandling i denne Videnskab. Hovedværket, der endnu er bevaret, handler i 10 Bøger om Dyrene; et Værk om Planterne kendes nu kun gennem senere Bearbejdelser. Materialet skaffedes ham for en stor Del af Alexander den Store, der fra Asien forsynede ham med et rigt Stof af Dyr og Planter.

Side 85 Linje 6: *Kvinden ham i Gordium hugged over*] se herom Anm. til 2det Binds Side 9 Linje 16

Side 85 Linje 24—25: *Den lille Phryne, som var opkaldt efter* [*Den delige Hetero*] Phryne var en af de skønneste og mest omtalte Heterer i Athen i det 4de Aarh. f. Kr. Hun stod Model for Billedhuggeren Praxiteles til hans Statue af Kærlighedsgudinden, der nogen stiger op af Badet („Aphrodite fra Koidos“ [se Anm. til 1ste Binds Side 312 Linje 21]), og for Maleren Apelles til hans Maleri af den af Havet opstigende Kærlighedsgudinde (se Anm. til Side 75 Linje 40). Ved en Føn i Byen Eleusis (i Nærheden af Athen) aførte hun sig i alles Paasyn sine Klæder, løste sit lange Haar, og for ret levede at fremstille Aphrodite, da hun steg op af Havet, gik hun, tiljuble af Bifald, nogen ud i Vandet. Da en forsmaaet Bøjler engang havde anklaget hende for Gudsbespottelse, og hun stillede for Retten, fik hendes Defensor hende frikendt ved at klæde hende af for Dommerne.

Side 85 Linje 23: *tidt fik Skjænder*] Ordet hedder nu i Flertal Skænd, men paa P.-M.'s Tid ogsaa Skænd'er; Mølbach anfører i sin Ordbog: „Hun fik mange Skjænd'er for hendes Efterladenhed. (Daglig Tale)“.

Side 86 Linje 10: *dog et cynisk*] Ordspil; Ordet betyder: „hunds-k“ og er Navn paa en af den græske Oldtids filosofiske Skoler (Kynikerne).

Side 86 Linje 13: *Syllogismer*] (græsk) „Fornuftslutninger“; oftest som her om Fejlslutninger beroende paa en falsk Sammenligning af Begreberne (som f. Ex. i Holbergs „Erasmus Montanus“: „En Steen kand ikke flyve. — I kand ikke flyve. — Ergo er Moerille en Steen“).

Side 86 Linje 18: *et nyt sophisticisk Skriff*] se næste Anm. — Hvad

Grækerne forstod ved en Sofist er forklaret i Anm. til 2det Binds Side 344 Linje 22.

Side 86 Linje 34: *Du har en Hund* o. s. v.] Syllogismen skriver sig opr. fra Platons Dialog „Euthydem“, hvor Dionysodoros beviser, at Ktesippos er Broder til Hundehvalpe, paa følgende Maade: „Du har jo en Hund, der er Fader til Hvalpe. Den er din og den er Fader, altsaa er den din Fader, og du er altsaa Broder til Hundehvalpe“. (Richard Christensen, Sophisterna, Side 126—27.)

Side 87 Linje 42: *med attisk Salt*] o: med aandrig, vittig Skæmt (se nærmere Anm. til 1ste Binds Side 31 Linje 22).

Side 87 Linje 46: *den gamle Mopsos*] tænkes der paa den Mopsos (fra Thessalien, ikke Sparta), der var med paa Argonautertoget (Anm. til 2det Binds Side 433 Linje 27—28) som Kpaamand?

Side 88 Linje 21 — Side 95 Linje 11; med denne Diskussion om Sjælen og Sjælverandringen man sammenholdes Boblen I 170—177, der har givet P.-M. Momenter til Kalanus' Udviklinger.

Side 92 Linje 33: *Lad Andre kun i Lovehuden krybe*] Hentydning, med Henblik til Mopsos, til Fablen om Æslet i Lovehuden hos den græske Fabeldiger Æsop (6te Aarh. f. Kr.): „Et Æsel, som havde iført sig en Lovehud, strejfedes omkring og kyste alle de enfoldige Dyr, som det mødte. Da det saa en Ræv, forsøgte det ogsaa at forskrække den. Men saasnart Mikkel hørte dets Røst, sagde den: „Åa ja, hvorfor ikke! jeg var virkelig ogsaa blevet bange, hvis jeg ikke havde hørt din Skryden.“ De, der give sig Skin af Noret, som ikke hører dem til, forraade sig i Almindelighed ved at overdrive“. (Chr. Winthers Oversættelse.)

Side 93 Linje 1: *Cypervinen*] Vin fra Øen Cypern var Løjt priis i Oldtiden.

Side 93 Linje 9: *Pegasus*] i den græske Mytologi en vinget Hest, som senere Digtere har sat i Forbindelse med Muserne (Gudinder for Kunst og Videnskab), saa den er blevet Digterhesten („at bestige Pegasus“ = at digte).

Side 93 Linje 13: *Pindar*] Grækernes berømteste lyriske Digter, † 442 f. Kr.; han sammenligner selv sin Sang med Ørneus Flugt.

Side 93 Linje 23: *Gjør os Basked i Vinen*] om Udtrykket gøre en Basked se Anm. til 2det Binds Side 247 Linje 29.

Side 94 Linje 41: *Blot for den tomme Lyst at flappe bort*] Meningen er: hvorfor i Alverden skulde dog Sjælen forlade Gud, hvor den havde det rart, blot for at følge den tomme (idiotiske) Lyst at flagre bort; Udsagnsordet at flappe betyder alm. (sm. det engelske to flap) „at dask, buske, slaa“, sm. Paludan-Müller 1869 („Leer Lykkes Historie“): „Se, hvor Seldene flappede ud og ind“; Joh. V. Jensen 1908 („Bræen“): „... en Gang imellem flapper den [Bænen] med Ørene, idet den ryster sit Hoved“. [I jydsk bruges at flappe om for stort Fodtøj, der slubrer, naar man gaar (Feilbergs Ordhog I 308).]

Side 95 Linje 32: *Bucephalus*] Alexander den Stores Yndlingshest; det var som Dreng lykkedes ham at tømme denne Hest, som Ingen anden havde kunnet styre, og han red den stadigt siden, indtil den døde paa Toget til Indien; den blev begravet ved Floden Hydaspes (en Biflod til Indus), og en Stad blev efter den kaldt Bucephala.

Side 95 Linje 43: *Herakles*] det latinske Navn paa Herakles, Grækernes kæmpesterke Nationalhelt.

Side 95 Linje 44: *Aurora*] det latinske Navn paa Morgensdøns Gudinde (Morgensrøden) i den græsk-romerske Mytologi.

Side 96 Linje 15: *Laurens*] Laurbærkransen, Sejrherrens Belønning og Sejrens Symbol.

Side 96 Linje 16: *Myrtherne*] Elskovens Symbol.

Side 96 Linje 39: *Isæ*] Skælm, Filur; se Anm. til 2det Binds Side 414 Linje 25.

Side 98 Linje 10: *Nymfhe*] om dette Ords forskellige Betydninger se Anm. til 1ste Bind Side 9 Linje 13.

Side 99 Linje 23: *Tidsgudindernes*] Horaerne, Aarstidernes Gudinder; hører til Skæbnhedsgudindens Tjenerskab.

Side 99 Linje 27: *Eros*] det græske Navn paa Amor, Elskovsguden; hans Brud er „Spjelen“ (Psyche) [se P.-M.'s Digt „Amor og Psyche“, optaget i nærværende Udgaves 1ste Bind].

Side 100 Linje 25: *prostudovse*] (latin) „spiller Forspillet“ (nu særligt om at spille Forspil paa Ordet som Indledning til Gudstjenesten).

Side 101 Linje 6: *fuld*] led, modbydelig.

Side 101 Linje 34: *Raptus*] (latin) „Anfald af Raseri eller Vanvid“ [denne Betydning af Ordet er moderne; paa Latin betyder det „Rov“].

Side 102 Linje 17: *Pandora*] se Anm. til 1ste Bind Side 247 Linje 13.

Side 103 Linje 9—11: *Et Ankelbaand*] . . . | *Ved hvert et Skridt af Foden, vil de klinge*] sml. Bohlen II 170: „. . . Arm- und Knöchelspangen von Golde, Schildpatt, oder Elfenbein mit kleinen Glocken (nūpura, Kinkini), welche bei jedem Schritte des Mädchens klingen.“

Side 103 Linje 25: *Betel*] sml. Bohlen II 173: „Ein unentbehrliches Stück des vornehmen, wie des geringen Inders ist schon im Alterthum eine Bäckse mit Betel zum Kaufen; der Hauptbestandtheil desselben ist das Blatt einer Pfefferart (Tambūli, piper betle) . . . Das Kaufen des Betels färbt Zähne und Lippen roth . . . Weisse Zähne sind dem jüngern Schollasten eines erotischen Gedichtes, welches die Zähne einer Schönen dem Jasmin vergleicht, so ungewöhnlich, dass er hinzusetzt: sie versage sich aus Schmerz den Betel, woher die Weisse komme.“

Side 103 Linje 30: *Bundt af Myrrhaduske*] sml. Bohlen II 173: „Man pflegte duftende Essenzen im Busen zu tragen, etwa wie hebräische Mädchen Myrrthenbüschel zwischen die Brüste legten.“

Side 103 Linje 35—36: *Sandeltræ, hvormed du farver*] *Brystvorterne og dine Nægle røde*] sml. Bohlen II 172—73: „Die Brustwarzen pflegte man mit wohlriechendem Sandelholze zu röben“ og II 170: „Die Fusszehen wurden, wie die Fingerringe, mit rothem Sandelholze oder Lakka gewöhnet.“

Side 104 Linje 8: *den Luft, som indisk Luft man kaldte*] om et „Kledningsstykke“ af den her beskrevne Art har Udgiveren intet fundet hos Bohlen; se det fri Opfindelse af P.-M.?

Side 105 Linje 30: *Bacchantinde*] *Bacchantinder* er i den græske Mytologi unge Kvinder med løsliddende, flagernde Klæder og udsloget Haar, som berusede og i vild Dans danter Vinguden Bacchus's Følge.

Side 107 Linje 1: *vi stak Ud paa Støttet i Persæpolis*] Begivenheden fortæller Plutarch i sin Levnedsbetærelse af Alexander (Kap. 28) saaledes: „Da han efter dette vilde drage ud mod Darus, holdt han endnu engang i sine Venners Selskab et Drikkelag med afskente ungdommelige Forøjelser; blandt andet kom ogsaa Kvinder ind til deres Elskere og drak med i Laget. Den, som man blandt disse fandt mest Behag i, var Thais, en Frille til den Ptolemæus, som siden blev Konge, en Attikerinde. Snart Iuvpriste hun med stor Kløgt Alexander, snart spegte hun med ham, og tilsidt lod hun sig i Rusen rive hen til at sige et Ord, som ganske vist stod i god Overensstemmelse med hele den Bys Tankegang, hvorfra hun var, men som dog var mere storelaet, end man skulde have ventet sig det af hende. Hun sagde nemlig, at alt, hvad hun havde maattet gennæmga under denne Omvæltning i Asien, havde hun faaet Erstatning for paa denne Dag, da hun kunde haane Persærces stotte Kongeborg; men endnu glædere vilde hun være, hvis hun kunde søkke Xerxes' Hærs i Brand til Gengæld for, at han havde brændt Athen, og hun i Kongens Paasyn selv maatte lægge Ilden til det; da vilde det Ord komme ud blandt Menneskene, at endna mere end de Hærførere, der havde kæmpet paa Hav og paa Land, havde Kvinderne i Alexanders Følge bragt Straf over Perserne

for Hellas' Skyld. Strax hun havde sagt dette, begyndte man fra alle Kanter at støje og klappe i Hænderne, og da alle hans Venner, den ene ivrigere end den anden, opmuntrede ham til at lade det ske, lod Kongen sig rive med, sprang op og gik i Spidsen med Krans paa Hovedet og en Fakkell i Haanden. De andre fulgte ham under Jabel og Skrig og stillede sig rundt om Slottet, ligesom ogsaa alle de andre Makedonere, der fik høre om det, glade løb til med Fakler. De mente jo nemlig, at saadant som at brænde og ødelægge Kongeborgen tydede paa, at man havde til Hensigt at vende hjem igen og at man ikke tænkte paa at slaa sig ned blandt Barbarerne. Saaledes fortæller nogle, at dette gik for sig; andre derimod paastaa, at det skete med Overlyng, men alle er de enige om, at Alexander snart angrede det og gav Befaling til at slukke."

Side 110 Linje 12: *Ekkatana* (nu: Hamadan), i Oldtiden Hovedstad i det Mediske Rige (den nordvestlige, bjergfulde Del af Iran); paa Grund af sin kølige Beliggenhed de persiske Kongers Sommeropholdssted; 331 f. Kr. erobret af Alexander den Store, der her fandt nhyre Skatte.

Side 110 Linje 18: *Tröwien* (latin) „Algiften“.

Side 110 Linje 32—33: *Man plyndret har i Den gamle Kongeborg, hvor Cyrus hvilede* Begivenheden fortælles udførligt hos Arrian (Anab. 6, 29).

Side 110 Linje 33: *Cyrus* det gamle Perserrikets Grundlægger, † 529 f. Kr.

Side 111 Linje 4—5: *Mindetavlen . . . | Der sluttet ind de kostelige Ord* se ndf. Side 147 Linje 12—14 med Anm.

Side 112 Linje 31: *tuersygg* skinsyg, jaloux; sml. Anm. til 2det Binds Side 297 Linje 32.

Side 114 Linje 11: *Achilles og Patroklos* se nærmere Anm. til 2det Binds Side 80 Linje 34.

Side 118 Linje 22: *der er dem, der for en Olding tog ham* ifølge Strabo (se ovf. Side 348) var Kalanus i sin Alders 73de Aar, da han tog sig af Dage. [Bohlen I 288 kalder ham „bejært“, Droysen Side 501 „eto Greis“.]

Side 120 Linje 7: *Phobus* Tilnavn til Solguden Apollo; betyder: „den lysende“.

Side 124 Linje 34: *Vær trostet, Ven! Imorgen er du hos mig* sml. Luk. 23, 43.

Side 125 Linje 39—40: *viat ind . . . til Offerdøden, | I Gangesflodens Bølger ud mig kaste* sml. Bohlen I 287.

Side 126 Linje 22: *Cyprussen* er Dødens Træ.

Side 132 Linje 34: *den lokkende Sirenestemme* Sirener kaldes i den græske Mytologi skønne Havfruer, der ved deres Sang lokker de søfarende til sig, hvorefter de dræber dem.

Side 132 Linje 39: *Jordens Skive* de Homeriske Digte tænkte sig Jorden som en rund Skive, helt omfyldt af Oceanet.

Side 135 Linje 1: *Haloguder og Heroer* et dansk og et græsk Ord for at betegne det samme: Søner af Guder og jordiske Kvinder, der efter deres Død optages blandt Guderne.

Side 135 Linje 36—37: *naar selv Guderne | Bestandig høiere mod Maanens stræbe* sml. Bohlen I 175: „die höhern Wesen selbst streben nach immer grösserer Vollkommenheit“.

Side 135 Linje 39—43: *Til hvilken Verden hører du din Himmels? — | Til den, hvorover Maanens Værellys | Som Undergangens blege Vidne vandrer. | Skal denne Verden du maaskee forgyas? | All under Maanens Skive skal forgyas* sml. Bohlen I 173: „Anfänglich erstreckte sich die Schöpfung Brahma's nur auf die intelligible Welt, gleichsam die geistige Verstandeswelt, bis diese durch Verschlechterung herabsank und die materiellen Welt, oder die körperliche Sinnenwelt, nöthig wurde, um die Geister zu fesseln. Diese letztere reicht nur bis zum Monde, und einzig das Sublunare ist der Ver-

änderlighed og dem steten Wechsel ausgesetzt, während drüber hinaus ewige Rube und Seligkeit herrscht.* — Med Kalanus' Udvikling her og paa næste Side maa overhovedet sammenholdes Bøhlen I 170—77.

Side 138 Linje 12: *Troer du, at jeg ved Selvmord vil mig plotte*] sml. Bøhlen I 286—87: „Man sollte vermüthen, dass von dem Wahnsinne der Büssenden bis zum Selbstmorda nur ein kleiner Schritt sey, aber dem ist nicht völlig so in Indien, wo es nur rühmlich ist, den Körper als den Kerker der Seele zu bezähmen, und der Gottheit es zu überlassen, dass sie die Bande löse, auf keine Weise aber dieselben eigenmächtig zu zerreißen, denn der Selbstmord ist durch Religion und Gesetz streng untersagt worden. Die einzige Ausnahme ist hier der Feur- oder Wassertod; denn die Auflösung in diesen gebeligen Elementen wird nicht für Selbstmord erachtet, sondern für eine feierliche Opferhandlung, um sogleich in den Himmel zu gelangen“.

Side 138 Linje 33: *Obol*] en Skillemynt i det gamle Athen, omtrent = 10 Öro.

Side 139 Linje 25: *Som en thessalisk Hæz*] Befolkningen i Thessalien (Grækenlands nordligste Landskab) var i den senere Oldtid berøgt for Trolddomskonster. De thessaliske Kvinder kunde ved Salver forvandle Mennesker til Dyr eller Sten, og om Natten fløj de ud gennem Luften paa Elskovs- eventyr.

Side 143 Linje 19: *Man kalder Guderne for avindsyge*] denne Opfattelse af Guderne udtaler den græske Historiker Herodot († ca. 424 f. Kr.), se Anm. til Side 7 Linje 15.

Side 144 Linje 26: *Hellas*] Grækerne Navn paa deres Fædreland.

Side 144 Linje 39: *Kütos*] Alexanders Rytteranfører og Ven; reddede Alexanders Liv i Slaget ved Granikus (334 f. Kr.); blev under et Drickelag (Aar 328) dræbt af Alexander selv, fordi han roste Kong Philip paa Sammens Bekostning, Alexander tog sig bagefter Drabet overordentlig nær, i tre Dage vilde han ikke tage Spise og Drikke til sig, og det kostede megen Møje at faa ham beroliget.

Side 147 Linje 12—14] efter Ordene, ikke efter Meningen, temmelig nøje Gengivelse af Indskriften hos Arrian: „Menneske, jeg er Cyrus, Søn af Kambysee, Perserrikets Grundlægger og Asiens Behersker. Misund mig derfor ikke dette Mindestmærke“.

Side 147 Linje 32—34] Begivenheden fortælles hos Arrian (Anab. 6, 9).

Side 148 Linje 16: *Susa*] var Perserkongen Darius' Residensstad.

Side 149 Linje 26—27: *Apollas Søner* — ; *Jeg mener Musikanterne*] Apollo er i den græske Mytologi Sangens og Musikens Gud.

Side 150 Linje 10: *Ptolemæus*] en af Alexanders dygtigste og berømteste Feltherrer, blev efter hans Død Konge i Ægypten, † 283 f. Kr.

Side 151 Linje 41: *Det gik mig over Skrevet*] a: det var mig for meget; sml. Wessal 1772 („Kierlighed uden Strømper“): „Jeg staaer det ikke ud, det over Skrevet gaar!“

Side 156 Linje 25—40] Momenter til denne Kalanus' Lovprisning af Brama har P.-M. vistnok fundet hos Bøhlen I 156.

Side 157 Linje 3: *Køl*] sval, kølig; se Anm. til 1ste Binds Side 106 Linje 33.

AHASVERUS

Aftattelsestid: sidste Halvdel af 1852 (efter den 12te Juni — se Anm. til Side 162 Linje 16); **udkom** den 16de Maj 1854 sammen med „Kalanus“ (se ovf. Side 49—157) og „Abels Død“ (Optryk, se nærvær. Udgaves 1ste Bind